

DOI 10.31651/2524-2660-2020-4-152-157

ORCID 0000-0003-2318-2153

ФЕДОРОВА Вікторія Олександрівна,

кандидатка економічних наук, доцентка кафедри економіки і підприємництва,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

e-mail: pobedavictory5@gmail.com

ORCID 0000-0001-7286-6602

ШУЛЯК Михайло Леонідович,

доктор технічних наук, завідувач кафедри тракторів і автомобілів,
Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка

e-mail: m.l.shulyak@gmail.com

УДК 378.147.091.31-059.1(045)

**КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ
ТРАЕКТОРІЇ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Однією з найважливіших складових концепції студентоцентрованого навчання є надання права здобувачам вищої освіти самостійно обирати певну частину навчальних дисциплін освітньої програми, тобто реалізувати свою індивідуальну освітню траєкторію. З огляду на це в статті здійснено критичний аналіз семи моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, виділених в залежності від методики, покладеної в основу

формування варіативної частини індивідуального плану: моделі, що передбачає повністю вільний вибір освітніх компонент; моделі вільного вибору в межах певного набору освітніх компонент; моделі вибору освітніх компонент суцільними блоками; моделі, що передбачає поєднання вільного вибору та суцільними блоками; моделі «tag-team»; моделі, що базуються на концепції «вікно мобільності», а також моделі, яка передбачає комбінацію вище зазначених

моделей. Наведено приклади формування індивідуальної освітньої траєкторії із застосуванням цих моделей. Визначено їх основні переваги та недоліки. Доведено, що немає «універсальної» моделі реалізації принципу вибірковості, яка була б найбільш ефективною для всіх можливих освітніх програм. При проектуванні кожної освітньої програми необхідно обґрунтувати вибір моделі, за якою здобувач буде здійснювати вибір дисциплін. Такий вибір буде в кожному випадку різним в залежності від особливостей галузі, спеціальності, наявних можливостей закладу вищої освіти, зокрема в напрямі міжнародного співробітництва тощо. При цьому основним критерієм вибору моделі реалізації принципу вибірковості повинна залишатись якість підготовки фахівця, його конкурентоспроможність на ринку праці та дотримання принципів студентоцентрованого підходу.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія; здобувач вищої освіти; моделі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії; обов'язкові освітні компоненти; вибіркові освітні компоненти.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 року № 2145-VIII здобувачі мають право на формування індивідуальної освітньої траєкторії, яка «реалізується через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання» [1]. Забезпечення наявності у здобувачів вищої освіти такого права є одним з критеріїв оцінювання якості освітньої програми при її акредитації [2]. Індивідуальна освітня траєкторія може бути реалізована за допомогою індивідуального навчального плану, який складається на базі освітньої програми та має як обов'язкові, так і варіативні компоненти.

Обов'язкові освітні компоненти забезпечують формування компетентностей професійного рівня (обов'язковий мінімальний досвід у вирішенні професійних завдань відповідної спеціальності). Перелік обов'язкових навчальних дисциплін визначається освітньо-професійною або освітньо-науковою програмами підготовки здобувачів вищої освіти певного рівня підготовки відповідно до переліку компетентностей та результатів навчання стандарту вищої освіти (за його наявності) або ж вимог Національної рамки кваліфікацій для певного кваліфікаційного рівня (за відсутності затвердженого стандарту).

В свою чергу, варіативні освітні компоненти вводяться до освітніх професійних або наукових програм для змістового доповнення їх обов'язкової частини. Вони

забезпечують набуття компетентностей відповідно до сучасних вимог розвитку (розширення та поглиблення рівня підготовки у різних напрямках, що враховують інтереси та потреби здобувача). Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року [3] обсяг дисциплін вільного вибору здобувачів (варіативна частина) повинна складати не менше 25% від загального обсягу кредитів ЄКТС, що передбачені для освітньої програми на певному рівні вищої освіти. При цьому здобувачам може надаватися право вибирати освітні компоненти, що запроваджені для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету, навчально-наукового інституту, підрозділу тощо [3].

У навчальному плані заклад вищої освіти вказує або перелік вибіркових освітніх компонент, або залишає вільні позиції для них із зазначенням семестру, в якому вивчаються дисципліни, а також кількості кредитів ЄКТС.

Слід зазначити, що результати навчання, що передбачені затвердженим стандартом вищої освіти, повинні забезпечуватись вивченням обов'язкових дисциплін. Додатково досягнення результатів навчання може забезпечуватись також і за рахунок вибіркових дисциплін (на розсуд закладу вищої освіти) [4]. Однак, якщо певні програмні результати забезпечуються суто за рахунок дисциплін вільного вибору здобувача вищої освіти, то це є недоліком одного з критеріїв оцінювання якості освітньої програми, а саме критерію щодо структури та змісту освітньої програми [2]. Якщо заклад вищої освіти бажає розширити визначений стандартом перелік програмних результатів навчання, то додані в освітню програму результати (наприклад, спрямовані на підкреслення її унікальності) автоматично набувають статус обов'язкових, і також повинні забезпечуватись вивченням обов'язкових дисциплін. Отже, вибіркові дисципліни несуть функцію розширення освітньої програми і повинні забезпечувати потреби здобувача в необхідних саме йому результатів навчання, а не використовуватись для досягнення програмних результатів.

Заклад вищої освіти самостійно визначає механізм реалізації права здобувачів на вибір освітніх компонент. Цей механізм повинен бути чітко описаний у відповідному положенні (або, в окремому документі, наприклад, у «Положенні про вибіркові освітні компоненти», «Положенні про порядок реалізації здобувачами права

на вільний вибір освітніх компонент», або в окремому розділі якогось документу, наприклад, «Положення про організацію освітнього процесу» тощо). Від правильності вибору даного механізму залежатиме якість підготовки фахівця, його конкурентоспроможність, а також затребуваність на сучасному ринку праці.

Як зазначається у роботі [5], в грамотно побудованій індивідуальній освітній траєкторії зацікавлені всі учасники освітнього процесу. Так, безпосередньо здобувачі отримують змогу додатково до основної спеціальності обирати окремі напрями за іншою спеціальністю. Наприклад, програміст захоче набути соціальні навички, які допоможуть йому краще презентувати створювані ним продукти, налагоджувати комунікації із замовниками. Крім того навчання у змішаних групах дозволить здобувачам отримати неформальний досвід від здобувачів з інших спеціальностей. Роботодавці отримують працівника, який відповідає потребам ринку праці, володіє всіма необхідними компетентностями, а заклади вищої освіти стають більш привабливими для майбутніх абітурієнтів. Викладачі вибіркових освітніх компонент працюють з цілеспрямованими здобувачами, які за своєю волею обрали ці компоненти відповідно до власних інтересів і уподобань.

Метою даної статті є критичний аналіз моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти на основі використання логічного аналізу та системного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В залежності від методики, що покладена в основу вибору дисциплін здобувачами (формування варіативної частини індивідуального плану), можна виділити сім видів моделей реалізації їх індивідуальної освітньої траєкторії [6–7].

Перша модель передбачає можливість повного вибору здобувачем навчальних дисциплін (або практик) в обсязі 25% від кількості кредитів освітньої програми без обмежень щодо їх взаємозв'язку з основним профілем навчання, а також іншими дисциплінами вільного вибору. Прикладом таких програм є програми типу Liberal Arts (від латинського «Liberal» – вільний), навчаючись за якими здобувач отримує спеціалізацію не у вузькій області, а обширні знання, в тому числі міждисциплінарного характеру. Іншими словами по закінченню навчання за програмою Liberal Arts здобувач отримує багатопрофільну

спеціалізацію (наприклад, психолог-архітектор, філолог-менеджер тощо).

Така модель є дуже популярною в США, а також останнім часом почала активно використовуватись у країнах ЄС. Зростання зацікавленості у застосуванні моделі Liberal Arts пояснюється тим, що вона дозволяє створити універсальний набір компетентностей, що дозволяє максимально ефективно здійснювати професійну діяльність у різних сферах. Така модель сприяє розвитку особистості здобувача, вчить критично мислити та висловлювати свої думки [8].

Серед основних переваг такої моделі можна відмітити, по-перше, розвиток soft skills здобувачів, які на сьогодні дуже цінуються роботодавцями, а, по-друге, більшу гнучкість у виборі професії, що збільшує професійні та кар'єрні можливості випускника у сучасному мінливому середовищі.

Головним недоліком такої моделі є те, що обрані здобувачем дисципліни можуть зовсім не відповідати обраній спеціальності, що може поставити під сумнів рівень його компетентності. Проте цей недолік буде зменшуватись пропорційно збільшенню відповідальності здобувача за власні результати навчання, що є одним з основних проявів принципу студентоцентрованого навчання.

При використанні другої моделі здобувачу надається широкий вибір дисциплін, але в межах певного блоку за певним профілем. Наприклад, йому необхідно обрати декілька дисциплін з соціально-гуманітарного блоку, психолого-педагогічного блоку, правового блоку тощо.

Перевагою в даному випадку є збереження профільності освітньої програми, а, отже, забезпечення більш високої якості отриманої кваліфікації.

В якості недоліку даної моделі можна вказати те, що вибір є обмеженим, тому частину відповідальності за формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача приймає на себе гарант освітньої програми та ЗВО. Зменшити негативний вплив цього недоліку можна, ґрунтовно залучивши здобувачів та випускників до обговорення кількості та якості необхідних дисциплін, які формують вибірковий блок.

Третя модель передбачає вибір дисциплін суцільними блоками. Вона дозволяє підготувати фахівця вузької спеціалізації (за однією професією з усіх можливих за певною спеціальністю), що є основною перевагою даної моделі. Така модель перед-

бачає поступове звуження спеціалізації до вимог конкретної професії чи роботодавця, вона може реалізовуватись поетапно, коли на першому етапі здобувач обирає широкий профіль (один з декількох можливих), а на другому – вужчі блоки під конкретні професії або підприємства. Після вибору здобувачем певного блоку всі освітні компоненти, що входять до нього, стають обов'язковими для вивчення.

Така модель перекладає відповідальність за моніторинг ринку праці та підбір професій, на які спрямовані відповідні блоки, на ЗВО, бо саме його представникам треба спілкуватися з майбутніми роботодавцями, обирати блоки та їх наповнення. Ризик застосування цієї моделі – інертність до змін на ринку праці. Так, при реалізації освітньої програми протягом чотирьох років актуальність обраної професії чи підприємства може суттєво змінитися.

Для зниження цього ризику доцільно постійно переглядати освітні програми та актуальність обраних блоків на підставі аналізу тенденцій ринку праці чи вимог роботодавців.

Нааявний у блочної моделі недолік частково може бути усунений використанням четвертої моделі, що передбачає поєднання блоків і вільного вибору. Вона поєднує повний вибір певного відсотку дисциплін, тоді як інший відсоток обирається блоками (наприклад, у співвідношенні 5% – 20% і більше). Її недолік – більша складність для розуміння здобувачами та менша гнучкість в порівнянні з системою вільного вибору.

П'ята модель «major-minor» дозволяє реалізувати принцип міждисциплінарності. При використанні такої моделі здобувач обирає Мейджер (major, або професійний блок) – блок, дисципліни якого формують професійні компетенції здобувача; а також може обрати «Майнор» (minor, або додатковий блок) – блок із дисциплін (або пов'язаних один з одним змістовно, або не пов'язаних) непрофільного для здобувача напряму підготовки. Наприклад, майбутній економіст може отримати додаткові знання з соціології, обравши для вивчення Майнор «Соціологія», а майбутній інженер програмного забезпечення може отримати додаткові знання та навички з психології або менеджменту, обравши для вивчення Майнор «Психологія» або «Менеджмент».

Недоліком моделі є складність реалізації у реаліях сучасної української освіти, але Майнор – це справжній подарунок тим, кого цікавить все і відразу, і тим, хто прагне розвиватися в різних сферах і

напрямах, тому для багатьох освітніх програм його використання стане суттєвою конкурентною перевагою.

Шоста модель базується на концепції «вікно мобільності». Для підтримки студентської мобільності в навчальних планах передбачаються «вікна мобільності», або так звані «вільний простір», які можуть бути використані для навчання за кордоном або прийому на навчання іноземних здобувачів освіти. Тобто виділяється певний семестр або рік, у якому всі дисципліни є повністю вибірковими або напів-вибірковими [9–10]. Здобувачі, які є учасниками кредитної мобільності, по закінченні семестру (або навчального року) повертаються в Україну, отримують диплом українського закладу вищої освіти, а у додатку до диплому зазначаються курси, які вони вивчали в іноземному ЗВО. Однак використання такої моделі вимагає включення до програми освітніх компонент однакового обсягу за кредитами.

Для ЗВО існує складність у формуванні освітніх планів, бо необхідно врахувати відсутність здобувачів певного курсу на заняттях протягом всього семестру (навчального року), проте використання такої моделі дозволить закласти базу для реалізації програм академічної мобільності (як міжнародної, так і всередині країни між різними ЗВО) та дуальної форми навчання. Також є можливість закласти у освітні програми принципи мультидисциплінарності, що теж є перевагою.

Сьома модель передбачає поєднання вище зазначених моделей.

Переваги та недоліки розглянутих моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти систематизовано в таблиці 1.

ЗВО має право встановлювати обґрунтовані обмеження щодо мінімальної та максимальної кількості здобувачів, які можуть обрати певну дисципліну. Наприклад, якщо для вивчення певної освітньої компоненти утворюється група, яка не перевищує 10 або 15 осіб (залежно від встановленого ЗВО мінімуму), то здобувач повинен обрати для вивчення іншу дисципліну. В подальшому впровадження систем дистанційного навчання за можливості їх застосування для певної освітньої програми дозволить зменшити це обмеження за рахунок більш гнучкого розкладу та можливості об'єднати здобувачів з різних факультетів чи університетів.

Незалежно від обраної моделі реалізації принципу вибірковості заклад вищої освіти

повинен оприлюднювати інформацію щодо переліку вибіркового освітнього компоненту, а також їх силабусів на офіційному веб-сайті, щоб здобувач мав змогу заздалегідь

ознайомитися з ними та здійснити свій вибір. Цього вимагає 9 критерій оцінювання якості освітньої програми, а саме «Прозорість та публічність» [2].

Таблиця 1

Переваги та недоліки моделей реалізації
індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти

Переваги	Недоліки
Модель, що передбачає повністю вільний вибір освітніх компонент	
1. Розвиток soft skills здобувачів, які на сьогодні дуже цінуються роботодавцями. 2. Більша гнучкість у виборі професії, що збільшує професійні та кар'єрні можливості випускника у сучасному мінливому середовищі.	1. Обрані здобувачем дисципліни можуть зовсім не відповідати обраній спеціальності, що може поставити під сумнів рівень його компетентності. Проте цей недолік буде зменшуватись пропорційно збільшенню відповідальності здобувача за власні результати навчання, що є одним з основних проявів принципу студентоцентрованого навчання.
Модель вільного вибору в межах певного набору освітніх компонент	
1. Збереження профільності освітньої програми, а, отже, забезпечення більш високої якості отриманої кваліфікації.	2. Вибір компонент є обмеженим, тому частину відповідальності за формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача приймає на себе гарант освітньої програми та ЗВО. Зменшити негативний вплив цього недоліку можна, ґрунтовно залучивши здобувачів та випускників до обговорення кількості та якості необхідних дисциплін, які формують вибіркового блоку.
Блочна модель вибору дисциплін	
1. Дозволяє підготувати фахівця вузької спеціалізації (за однією професією з усіх можливих за певною спеціальністю).	1. Інертність до змін на ринку праці. Для зниження цього ризику доцільно постійно переглядати освітні програми та актуальність обраних блоків на підставі аналізу тенденцій ринку праці чи вимог роботодавців.
Модель, що передбачає поєднання блоків і вільного вибору	
1. Більша гнучкість у порівнянні з блочною моделлю.	1. Більша складність для розуміння здобувачами та менша гнучкість в порівнянні з системою вільного вибору.
Модель «major-minor»	
1. Дозволяє реалізувати принцип міждисциплінарності.	1. Складність реалізації у реаліях сучасної української освіти
Модель, що базується на концепції «вікно мобільності»	
1. Можливість навчання здобувачів у закордонному ЗВО. 2. Можливість закласти в освітній програмі принципи мультидисциплінарності. 3. Використання такої моделі дозволить закласти базу для реалізації програм академічної мобільності (як міжнародної, так і всередині країни між різними ЗВО) та дуальної форми навчання.	1. Для ЗВО існує складність у формуванні освітніх планів, бо необхідно врахувати відсутність здобувачів певного курсу на заняттях протягом всього семестру (навчального року). 2. Вимагає включення до програми освітніх компонент однакового обсягу за кредитами.

Аналіз вище наведених моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів дозволив зробити висновок, що при проектуванні кожної освітньої програми необхідно обґрунтувати вибір моделі, за якою здобувач буде здійснювати вибір дисциплін. А найбільш перспективні методи формування індивідуальної освітньої траєкторії повинні поєднувати вище наведені моделі та адаптувати їх до потреб кожного окремого здобувача.

Серед основних факторів, за якими доцільно обирати ту чи іншу модель, є якість підготовки фахівця, його конкурентоспро-

можність на ринку праці та привабливість відповідних професій чи спеціалізацій.

Список бібліографічних посилань

1. Про вищу освіту: Закон України від 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.09.2020).
2. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. URL: <https://cutt.ly/mgTFbOk> (дата звернення: 10.09.2020).
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 13.09.2020).
4. Захарченко В.М., Луговий В.І., Рашкевич Ю.М., Таланова Ж.В. Розроблення освітніх програм. Ме-

- тодичні рекомендації. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.
- Безман А., Кавценюк М., Куделя М., Жерьобкіна Т., Стадний Є. Вибір без вибору: моніторинг вибіркових курсів у державних вишах. *CEDOS: аналітичний центр*, 2015. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh> (дата звернення: 10.10.2020).
 - Рашкевич Ю.М. Освітні програми: побудова, опис, визнання. URL: <https://cutt.ly/GgTJsTd> (дата звернення: 13.09.2020).
 - Рашкевич Ю.М. Моделі реалізації принципу вибірковості. *Нові стандарти вищої освіти*. URL: <https://www.facebook.com/groups/1512059079026893/permalink/2612609988971791/> (дата звернення: 16.09.2020).
 - Шепелев А.И. Образовательные программы Liberal Arts: современные тенденции и перспективы развития. *Вестник Бурятского государственного университета. Образование. Личность. Общество*, 2018. Вып. 2. С. 39–42.
 - Довідник користувача ЄКТС 2015. URL: <http://tnpu.edu.ua/include/ДОВІДНИК%20ЄКТС2.pdf> (дата звернення: 15.09.2020).
 - Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
- References**
- On higher education: Law of Ukraine of 2017 № 2145-VIII. Retrieved 10/09/2020, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
 - Guidelines for experts of the National Agency for the application of evaluation criteria of quality education program. Retrieved 10/09/2020, from <https://cutt.ly/mgTFbOk>.
 - On higher education: Law of Ukraine of 01.07.2014 № 1556-VII. Retrieved 13/09/2020, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
 - Zakharchenko, V.M., Luhovyi, V.I., Rashkevych, Yu.M., Talanova, Zh.V. (2014). Development of educational programs. Guidelines. Kiyv: DP «NVTs «Priorytety». 120 p.
 - Bezman, A., Kavtseniuk, M., Kudelia, M., Zherobkina, T., Stadnyi, Ye. (2015). Choice without choice: monitoring of elective courses in state universities. CEDOS: analytical center. Retrieved 10/10/2020, from <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh>.
 - Rashkevych, Yu.M. Educational programs: construction, description, recognition. Retrieved 13/09/2020, from <https://cutt.ly/GgTJsTd>.
 - Rashkevych, Yu.M. Models of implementation of the principle of selectivity. *New standards of higher education*. Retrieved 16/09/2020, from <https://www.facebook.com/groups/1512059079026893/permalink/2612609988971791/>.
 - Shepelev, AI (2018). Liberal Arts educational programs: current trends and prospects. *Bulletin of Buryat State University. Education. Personality. Society*, 2, 39–42.
 - ECTS User Guide 2015. Retrieved 15/09/2020, from <http://tnpu.edu.ua/include/ДОВІДНИК%20ЄКТС2.pdf>.
 - Rashkevych, Yu.M. (2014). The Bologna Process and a New Paradigm of Higher Education: A Monograph. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. 168 p.

FEDOROVA Victoria,

PhD in Economics, Associate Professor of Economics and Entrepreneurship Department,
Kharkiv National Automobile and Highway University

SHULIAK Mykhailo,

Doctor in Technics, Head of Tractors and Automobiles Department,
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

CRITICAL ANALYSIS OF MODELS OF IMPLEMENTATION OF A HIGHER EDUCATION SEEKER'S INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY

Summary. Introduction. One of the most important components of the student-centered education concept is to give higher education students the right to independently choose a certain part of the academic disciplines of the educational program, i.e. to implement their individual educational trajectory. Today, there are seven types of models for implementing the individual educational trajectory of a higher education seeker. However, the question remains which model to choose when creating an educational program.

Purpose. Critical analysis of models of realization of individual educational trajectory of a higher education seeker.

The methods of logical analysis and a systematic approach are used in the article for critical analysis of models of realization of individual educational trajectory of a higher education seeker

Results. The article critically analyzes seven models of implementation of individual educational trajectory of a higher education seeker, selected depending on the methodology used to form a variable part of the individual plan: a model that provides a completely free choice of educational components; a model of free choice within a certain set of educational components; a model of choice of educational components in continuous blocks; a model that provides a combination of free choice and continuous blocks; major-minor model; a model based on the concept

of "mobility window", as well as a model that provides a combination of the above models. Examples of formation of individual educational trajectory with application of these models are given. Their main advantages and disadvantages are identified.

Conclusion. It is proved that there is no "universal" model of implementation of the principle of selectivity, which would be the most effective for all possible educational programs. When designing each educational program, it is necessary to justify the choice of the model according to which the seeker will make the choice of disciplines. This choice will be different in each case depending on the characteristics of the industry, specialty, the available capabilities of the institution of higher education, in particular in the direction of international cooperation and so on. At the same time, the main criterion for choosing a model for implementing the principle of selectivity should be the quality of training, its competitiveness in the labor market and compliance with the principles of student-centered approach.

Keywords: individual educational trajectory; higher education seeker; models of realization of individual educational trajectory; compulsory educational components; selective educational components.

Одержано редакцією 01.11.2020
Прийнято до публікації 21.11.2020